

КАВА ГАГІ без кофеїни

є зваристою кавою першорядної якості, з якої патентованим способом усунуто кофеїну, шкідливу для здоров'я. 1-1

Громадянство і преса.

Вага щоденної преси. — Недостача арзамунія II у нас. — Хто формує душу наших міських мас? — Потреба популярного ілюстрованого щоденника.

(Стаття надіслана.)

Тема, порушена в передовиці "Газетний ювілей" ("Діло" ч. 252), а саме клопість української преси, настільки важка, що слід би розгорнути її в цілій ширині, і то не лише для ствердження самого факту, а так щоб вглибитись в її причини, дібратись до її суті.

15 тисяч українських інтелігентів у самій Галичині не має українського щоденника! — Так, це гірка правда. Та додаймо до цього інтелігенцію північно-західних земель, широкі маси міщанства і робітництва — тоді горіч цієї правди буде куди страшніша.

І даремно було б думати, що ці маси живуть взагалі без щоденної преси. В ніякому разі! Не перецімо, що чимало т. зв. інтелігентів обмежується лектурою тижденьника, — та це тільки небагата частина, кольосальна більшість — і це слід підкреслити — живе політичним кормом польської преси, і то цієї найгіршої, жовто-бульварної, в українських справах найбільше ігнорантської, а то й канібальсько-шовіністичної. Огі "Поранні", "Веси" найдете мало не в кожній хаті нашого інтелігента, і то навіть в дуже патріотичній. Це просто язва, проти якої боротьба нелегка, а все таки необхідна в інтересі просто національного самозбереження.

Треба з натиском ствердити, що в нас рішучо не доцільною вага преси. У нас не доцільно та зовнішня і внутрішня її вартість, той репрезентативний і виховуючо-оборонний її характер. І це — побіч превенційної цизури — є головною

причиною її недовроковості і малопоприятності. Очевидно — шкідливі адміністративні владні сильно відтворюють матеріально нашу пресу, та наслідки не було менше страшно, колиб кола масово поширювалися і мала стільки передовити, скільки вона повинна мати?

Преса репрезентує громадську думку нашої. Співіється тільки на тих телеграммах, які часто сповіщають Варшаву і жиди польських містам суттєві думки передовців чи інших статей "Діла" (хоч може й викрилені часто), збагачають ту тривогу, з якою все такі сусіди вчутьються в слова нашої друкованої трибуни, бажючи вичути биття живчика "апостолів" гайдамацької бестії, а тоді може й вартість цієї трибуни зростає в очах наших. Сила преси є коли не першим, то одним з перших мірил внутрішньої сили нації, її культурного рівня, її політичної зрілості. І коли Сьомогоржевський, польський публіцист у Парижі, з іронічною усмішкою оповідає на сторінках французької преси про те, що в нас є один-одинісінький деньник на 4 сторінки — то це і для нього (і для світа важкий критерій) в оцінці нас як нації, модерної нації, що прямує до державного життя і несе свої скарги в Лігу Націй. Чужинці нік не зрозуміє, щоб інтелігент гнобленої, але свідомої нації вчитувався щоденно за власні гроші в усі подлі наклепи, в поліцейські доноси, в провокаційно-зіддані й ідіотично-насмішкуваті терезки "Також — публіциста" палуючої нації. Щоб він щоденно купував собі обиди і сльози, якою опльовують все, що складається на його національну гордість, щоб посередню помагав толочити ногами "святая святых" різного народу. Ні! Чужинці — на наше щастя — думає, що в нас стільки інтелігентів, що в цього скромненького деньника читачів, а решта темні аналіфabetи. Гей-гей! А колиб він знав що правду, то чи дивно було б, колиб його повага до нас іде з тричі зменшилась?.. В нього було б переконання, що всі наші нарікання — це одне велике непорозуміння, що всі наші змагання — поверховна іграшка верхів, а не внутрішня потреба свідомої нації.

І коли цей репрезентативний характер преси — як резонатора ідей, радіоція і бодів нації — незвичайно важкий, то цей другий — виховуючий — просто безцінний. Для 95%, як не більше, нашої інтелігенції і широких мас щоденна газета — це одинока лектура. Вони шукають в ній усього, новин в усіх царинах, від високої політики до вуличних сплетень. Це — так сказатиб — одинока (на жаль!) поза-

Як хочеш справді купити дешево і добре

ОКУЛЯРИ І ЦВІКЕРИ

Іди до фірми 820 5-20

ЛЕВ АПЧЕЛЬ І С-на
Львів, вул. Леґіонів ч. 1.

Жіночі модні матер'яли
Шовки, Полотна
Мужеські сукна

1630

65-7

продає найбільше

ФІРМА

РОМАН

ЗУБИК

Львів, Галицька 16

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

Динамітовий лавреат.

Бернард Шов і нагорода Нобля.

(Докінчення.)

Коли хочете в Лондоні побачити лесу Шова, мусите її довго шукати на афішах кількадесяти театрів. Найчастіше знайдете якусь у малих "неофіційних" театрах. Один з них на окраїнах міста, у найближчій сусідстві домівки Шова, повстає відлюдно на те, щоби давати репертуар його пєс для звелічників його таланту. Малесенька салья на 200 місць, напововину запознена чужинцями з усього світа. Щоби туди потрапити, треба купити білети на щільний шикль вистав. Що за розумний примус! Хто любить Шова, той ходить на його пєси, мов на політичні дискусійні вечорі. Що за примус! Хто любить Шова, той ходить в театр: масш вражіння, що йдеш на серію актуальних дискусійних вечорів.

Та в Англії таких небагато. Лекше в Лондоні бачити самого Шова, як його пєси. Шов не втікає від маси, як інші його товариші-письменники, сучасні "зорі" англійської літератури, що завсідки волли захист свого самотного кабінету, ніж трибуну на публичних зборах: Гарді, Кіплінг, Гельсорті, Конрад, Беннет, Баррі або навіть Уельс.

Чимже-ж пояснити те, що Шов користується таким успіхом на наших європейських сценах (головно в Німеччині), а в своїй батьківщині все ще належить до авторів "на індексі"? Перш усього тим, що Англійці справді розуміють найгострі-

ші місця його їдкої сатири: шибеничного гумору та збийного сарказму. А розуміючи — не можуть бити оплесків. Вони мають сміливість не грати комедії, ні в житті, ні на сцені, яка так часто повторяється нпр. у нашій суспільності, коли одною рукою гладять автора за талант, а другою зачинають перед ним двері або з полєкшою зачинають віко його домовини, з остраху перед його "страшним" світоглядом. На чужинній сцені половина сатири Шова тратиться своє вістря, хоча мало є пєс такого "зазально-європейського" духа, як автора "Людини та надлюдини". Відомо, що комедія в далеко більшій мірі звязана з національним побутом як драма; нема нічого важшого як зрозуміти чужинний гумор. А Шов глибокий гуморист, ще й англійсько-ірландський. Англійський гумор має здебільша маску похоронної поваги. А ірландський пахне динамітом. Чи треба пригадувати, що ірландець не є ніколи Англіїцем; ні сам Шов, ні самі Англіїці не можуть уважати його таким. Те, що він пише англійською мовою, не є для них ще доказом. Конрад, пишучи цією мовою вважав себе ніколи Поляком, ніколи Французом, а Ліфкадіо Гіри — Японцем.

Те, що в творах Шова пече Англіїців глумом та образою, чужинці можуть слухати з насолодою. Інше діло, чи вся ця суперечка Шова з англійською суспільністю є для них уповні зрозуміла.

Ідеї, з якими він змагається, є доступні якомуньбудь Європейцеві, типи, які він осмішує, можна знайти скрізь, але для зрозуміння ширини світогляду, з якого він кидає свої присуди людськім короткозорості та глупоті, треба виїздити на той бентішкий острів, звідкіль він при-

глядається безодням та шпильям сучасної культури. Ні в однім народі суперечності поглядів не зарисовуються з такою ясністю як в Англії, бо ніде вони не відповідають з такою точністю ріжницям традиції, суспільної класи і прямолінійності вчинків.

Шов, як усі Англіїці, прийняв життя на-пів як поважну боротьбу, на-пів як спорт. Для Англіїців нема поважної боротьби, в якій обов'язували би суворіші правила честі, як спорт. Так глядять на свою літературну діяльність і Шов. І тому ми, так звані (Англіїцями) "люде сухо-долу", часто добачуємо в поважних поглядах Шова тільки жарти та парадокси, там, де він кидає ідею облиту кровю серця. Англія, якої уряд у 70-ліття Шова не хотів скласти ніяких побажань своєму найбільшому драматургові і найоригінальнішому письменникові, розуміє добре, що його найвеселіші дотепи є тільки щодо форми жартилів, але по суті — поважно обдумані, поважно здійснювані і поважно небезпешні.

Кожна пєса Шова є тільки половиною його твору. Другий невичерпаний злосний гуморист Англії найбільше протилегний Шовові щодо світогляду — Честертон, сказав дуже дотепно, що Шов пише свої пєси тільки на те, щоби мати написати до чого передмову. Деякі передмови до його пєс є довші, ніж самі пєси. У них він викладає з невичайною ясністю генезу твору, його первісну ідею і теперішню форму, доповнюючи його всіма коментарями та власною критикою. З одної і тої самої ідеї виривають дві літературні форми зовсім ріжні — передмову можна читати без пєси як мистецький зразок суспільно-філософської критики, пєсу можна оглядати в театрі, без здогаду, що

автор вклав у неї таке велике інтелектуальне зусилля.

Для всіх, що цікавляться психологією творчості, Шов є рідким зразком таланту, який при таких нахилі до льогічних міркувань, умів сотворити такий багатий світ постатей, овіяних теплом таких ріжнороманітних переживань. Він умів висловлювати із своєї безпосередно якнайбільше суб'єктивні погляди, а одночасно творити якнайбільше об'єктивні типи, далекі своїй душі та ідеології.

Чи треба добачувати характеристичну "ознаку часу" в тім, що в кільканазціх літ після нагородження Ноблівською премією Кіплінга — звелічника англійського імперіалізму, нині дїстає що нагороду найбільшій ворог цього імперіалізму — Шов? Мабуть ні. Шведська Академія Наук полишила а да-нім випадку на боці суспільний світогляд кандидата. А проте на її мотивах мусів заважити факт, що Шов є найбільше європейським, найменше сучасно-англійським, сучасним письменником і що він навіть при загальнім голосуванні, зібрав би скрізь, поза Англією, якнайбільшу кількість голосів. Титул "лауреата" не вплине на його характер творчості, так само як не вплинули на неї його невдачі та успіхи. Він належить до тої групи Ноблівських лауреатів, що А. Франс і Кнут Гамсун, які не в силі були примиритись до останньої хвилини з п'яними компромісами і так само як патрон їх фонду, хемік і поет Нобель, серед мрій про кращу майбутність, ідеалістичних поривів і сподівання для терпів людських працювали вічно в своїм кабінеті на новим — динамітом.